

**KREDİLİ YAŞAM MUTLULUĞU:
MÜFLİS TÛCCAR
VE DEVLET**

Eriş Yayınları, Eylül 2007.

“Borç yiyen,
kendi kesesinden yer”....

“Ne olacak bu memleketin hali” sorusunu soranların ÷lke ekonomisine baktıklarında ilk karşılaşacakları veri, ÷lkenin i ve dış borçlarına ilişkindir. “Akademik ekonomi” ya da d¼ped¼z “iktisat bilimi” terimleriyle ifade edersek, bir ÷lkenin i ve dış borç “stoku”, o ÷lkenin ne kadar borçlandığını g¼stermenin ötesinde, bu borçları için ne kadar faiz ödemek zorunda olduğunu da g¼steren verilerdir. Türkiye ekonomisi, dışa bağımlı, sol terimlerle ifade edersek, emperyalizme bağımlı bir ekonomi olduğu için, i ve dış borçlar tüm zamanlarda ÷lkenin dışa bağımlılığının düzeyini belirlemek için de kullanılan verilerdir.

Türkiye’de 50’li yıllardan itibaren, yani Adnan Menderes döneminden bugüne, artan oranda dış borçlanmaya gidilmiş ve bu dış borçlanmayla ekonomik “gelişme” sağlanmaya çalışılmıştır. Değışik zamanlar-

da dış borçlar, giderek de dış borç faizleri ödenemez hale gelmiş, yeni borçlanmaya gidilememiş, dolayısıyla da ekonomik krizler patlak vermiştir. Her kriz ekonomik, toplumsal ve siyasal sonuçlar doğurmuştur. Bireysel iflaslardan holdinglerin iflaslarına kadar pek çok olay meydana gelmiştir.

Her kriz daha da artan dış borçlarla yeni bir evreye girmiş, artan dış borçlanma ülkeyi dışa daha fazla bağımlı hale getirmiştir. Özet olarak, Adnan Menderes döneminden günümüze kadar ülkenin dış borçlanma sürekli artmıştır.

Aradan geçen yaklaşık altmış yıllık dönemde ortaya çıkan en belirgin fark, borçlanmada ağırlığın dış borçlardan iç borçlara geçmiş olmasıdır.

İç borçlanma ise, IMF'nin 1980 dünya ekonomik krizi koşullarında geri-bıraktırılmış ülkelerde ortaya çıkan sorunları çözmek için bulduğu yeni bir dış borçlanma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu iç borçlanma yöntemi, geçmişte devletten devlete verilen dış borçlar yerine, “yabancı” (emperyalist ülkelerin) her türlü finans kuruluşunun ve özel fonlarının doğrudan ve ulusal para birimiyle iç piyasardan devlet hazine bonolarını satın almasıdır. Bu yöntem, pratikte dışardan getirilen dövizlerin bozdurularak TL'ye çevrilmesi ve TL olarak hazine bonolarına yatırılmasıdır. Bu da devletin iç borçlanmasını tümüyle dış (“yabancı”) finans kaynaklarına bağımlı kılmanın ötesinde, aynı zamanda döviz fiyatlarındaki dalgalanmalara da bağımlı hale getirmiştir. Artık devletin iç borçlanma faiz oranları ile döviz fiyatları birbirini karşılıklı etkileyen iki ana etmen haline gelmiştir.

Bugün, AKP döneminde artan iç ve dış borçların yıllık ortalama maliyeti 40-45 milyar dolar faiz ödemesidir. Bu da devlet bütçesinin ne kadar “faiz dışı fazla” vermesi gerektiğini, yani kamu gelirlerinin ne ka-

Milyar \$	Dış Borç	İç Borç	Toplam
1950	0,3	0,6	0,9
1960	0,6	0,5	1,1
1970	2,9	1,6	4,5
1980	16,2	6,6	22,8
1990	49,0	19,5	68,5
2001	118,5	84,9	203,4

Milyar \$	Dış Borç	İç Borç	Toplam
2002	129,7	91,7	221,4
2003	144,3	139,3	283,6
2004	160,8	167,3	328,1
2005	168,8	182,4	351,2
2006	207,4	178,9	386,3
2007	213,4	194,5	407,9

darlık bölümünün borç faizlerini ödemekte kullanılacağını gösterir.

Devlet borçlanmasının ağırlık noktasının dış borçlardan iç borçlara kaymasıyla birlikte, dış borçların faiz ödemeleri neredeyse sabitleştirilmiştir. Bu da yıllık 4-5 milyar dolardır. Bu nedenle “resmi”, yani **devletin** dış borç faiz ödemeleri geçmişe göre çok düşük görünmektedir.

Böylece devletin borçlanmayı sürdürebilirliği, yani yeni borçlanmaya gidebilmesi, yıllık olarak 40-45 milyar dolar iç borç faizlerini ödeyebilmesine bağlıdır.

Kemal Derviş’le birlikte ekonomi diline giren “borçların çevrilebilirliği” sözü de, iç ve dış borçlanmanın sürdürülebilmesi için faiz ödemelerinin düzenli ve sürekli yapılabilmesini ifade eder.

Dün herhangi bir esnaf ve tüccarın bildiği, bugün herhangi bir kredi kartı sahibinin de yaşayarak öğrendiği gibi, “borçların çevrilebilirliği”, esnaf deyişiyle, “Ali’nin külahı Veli’ye, Veli’nin külahı Ali’ye giydirilerek” gerçekleştirilir, yani “borçların çevrilebilirliği”, her durumda bir borcun bir başka borçla kapatılmasıdır. Bir bakıma bireysel kredi kartı borcunun bir diğer kredi kartı kullanılarak kapatılmasına benzer. Borçlunun bu “çevirme” işinde tek yapacağı şey faiz ödemesidir. Eğer borç faizlerini ödeyecek bir gelir mevcut değilse, her durumda faizleri ödemek için yeneden borçlanmaya gitmek kaçınılmazdır.

Herhangi bir kredi kartı sahibinin de yaşayarak öğrendiği gibi, ilk borçlanma doğrudan tüketim amacıyla gerçekleştirilir. Bireysel kredi kartı sahibi de, devlet (“kamu”) de bu amaçla borçlanır. Böylece kredi kartı sahibi, **ilk anda olağan ve düzenli gelirinin** üzerinde bir nakit paraya sahip olur ve bununla **olağan ve düzenli gelirinin** üstünde bir harcama olanağına kavuşur. Artık kredi kartı sahibi, **olağan ve düzenli geliri** artmadığı sürece hiçbir zaman alamayacağı ve yapamayacağı şeyleri kredi kartıyla gerçekleştirme olanağına sahiptir. **Olağan ve düzenli geliri** ile, örneğin tatil yapma olanağına sahip olmayan kredi kartı sahibi ya da aile, kredi kartı ya da “tatil kredisi” ile “özlediği tatil” olanağına kavuşur. Benzer biçimde ev eşyası, elbise vb. alır, yani tüketir.

Ekonomi dilinde bu “tüketim”, krediler aracılığıyla yaratılmış “yapay talep”tir. Yapaydır, çünkü talep, kişinin (ya da ailenin) gelirinin **reel olarak** artışından kaynaklanmamıştır. Reel gelir artışı yerine, belirli faiz oranıyla kredi alınmış ve bununla tüketim gerçekleştirilmiştir. Tüketimde kullanılan para tüketicinin **kendi parası** değildir, kredi kuruluşunun (banka vb.) belli bir faiz karşılığında aldığı bir **başkasının** parasıdır.*

Kredili tüketim bir kez gerçekleştiği andan itibaren, tüketici artık

borçludur. Borç, belli bir faiz karşılığında gerçekleşmiştir ve tüketim sonrasında hem ana paranın, hem bu faizin ödenmesi gerekir.

Şimdi bu kredi kartını ilk kez kullanan, böylece olağan ve düzenli gelirinin üstünde bir tüketim olanağına ilk kez sahip olan tüketiciyi izlemeyi sürdürüelim.

Kredi kullanımını takip eden ilk ay “kredi miktarı”, faiz ve ödeme taksitleri kredi kuruluşundan (banka vb.) gelen ekstrelerde gösterilir. Buna göre, örneğin 1.000 YTL kredi kullanmış ise, kredi kartı “kurallar” çerçevesinde ödeme yapmak durumundadır.

Şimdi kredi kartı sahibi, olağan ve düzenli geliri çerçevesinde, bir ay önce yaptığı “tüketim patlaması”nın faturasını ödemek durumundadır.

Bu, her durumda olağan ve düzenli geliriyle ödemek durumunda olduğu miktar, ana para ve faiz ödemesi olarak, olağan ve düzenli gelinde bir azalmaya neden olur. Örneğin aylık %5,6 faizle borçlanmış olan “kart hamili”miz, borcunu 12 ay eşit ödemeli olarak taksitlendirdiğinde her ay 116 YTL daha az tüketimde bulunacaktır. (Bkz. Aşağıdaki tablo.)

Osmanlı dönemi feodal-tüccar zihniyetiyle (ama nezaket kuralları

* Bu para, toplumsal niteliktedir. “... banka sistemindeki gelişmeyle, ve özellikle bankalar mevduat üzerinden faiz ödemeye başlar başlamaz, her sınıfa ait tasarruf edilen paralar ile, geçici olarak atıl halde bulunan paralar, bankalara yatırılmaya başlanır. Her biri kendi başına para-sermaye olarak iş görecektir halde bulunmayan küçük miktarlar, büyük kitleler halinde bir araya gelir ve böylece bir para gücü oluştururlar.” Bu nedenle bankaların kredilerde kullandığı para toplumsal niteliktedir. Böylece “kredi, bireysel kapitaliste ya da kendisine kapitalist gözüyle bakılan kimseye, belli sınırlar içerisinde başkalarının sermayesi ve malı, ve böylece de başkalarının emeği üzerinde mutlak bir denetim olanağı sağlar. Kendi bireysel sermayesi üzerinde değil de toplumsal sermaye üzerindeki bu denetim, ona, toplumsal emek üzerinde denetim olanağını verir. Bir kimsenin gerçekten sahip olduğu ya da kamuoyunca sahip bulunduğu kabul edilen sermayenin kendisi, artık yalnızca kredi üstyapısının oturduğu bir temel haline gelir. Bu, özellikle, toplumsal ürünün çok büyük bir kısmının kendisinden geçtiği toptan ticaret için doğrudur. Spekülasyon yapan toptancı tüccarın tehlikeye attığı mülkiyet, *kendi mülkiyeti değil*, toplumsal mülkiyettir.” (Marks, *Kapital*, Cilt: III, s. 388.)

Kredi sistemi, “bireysel kapitaliste ya da **kendisine kapitalist gözüyle bakılan kimseye**” herhangi bir **öz varlığa sahip olmaksızın** kapitalist olma işlevini yerine getirmesine olanak sağlar. Kredi sistemi ile, toplumsal sermaye ve toplumsal emek “kendisine kapitalist gözüyle bakılan kimseye” peşkeş çekilir. “Kendisine kapitalist gözüyle bakılan kimse”lerin bankalardaki “kredisi”, onların her türlü spekülatif işe atılmalarını “risksiz” hale getirerek, toplumsal sermaye ve toplumsal emeğin daha fazla tüketilmesine neden olur.

içinde) ifade edilecek olursa, “Bağdat’ta çekirdeğiyle yutulan hurmalar, İstanbul’da bağırsakları tırmalar!”

Bizim kredi kartı “hamili”miz, kredi kartını kullanmadan önceki “refah düzeyi”ne ulaşabilmek için, ya kredi borcunu ödemiş olmalıdır, ya da kredi kartı borcu kadar bir başka gelir bulmak zorundadır.

Bu durumda ilk akla gelen, bizim kredi kartı “hamili”mizin olağan ve düzenli gelirlerinde kredi kartı borcunu karşılayacak kadar bir artışın gerçekleşmesidir. Kredi kartı “hamili”, işçi, memur, esnaf, emekli ya da düpedüz “ev kadını” olduğundan, “ilk akla gelen” çözüm, ücret ve maaşlar artmadığı sürece gerçekleşemeyecek bir çözümdür. Dolayısıyla “ilk akla gelen” olarak bir köşeye konulmak zorundadır. (Kredi kartı “hamili” “ev kadını” olduğunda böyle bir “ilk akla gelen” çözüm de söz konusu değildir.)

Artık bizim kredi kartı “hamili”miz, tipik borç kapanına tutulmuştur. Kapana tutulmuş her fare gibi, önüne çıkacak ya da çıkartılacak “çözümler”den başka bir çaresi de yoktur.

“İlk akla” gelmeyen, ama “akla” getirilen çözümlerden birisi **kredi kartının limitini yükseltmektir.**

Yükseltilen kredi kartı limiti, her durumda ilk kredi kartı borcundan önce olağan ve düzenli geliriyle gerçekleştirdiği tüketim düzeyine ulaşacak boyutta olmalıdır.

Böylece “hamil”imiz, bir seferde kullandığı kredi kartıyla ortaya çıkan borç ve faiz ödemelerinin eski tüketim düzeyinde yaratmış olduğu

Ay	Taksit	Ana Para	Faiz	Kalan Borç
1	116,35	60,85	55,50	939,15
2	116,35	64,23	52,12	874,92
3	116,35	67,79	48,56	807,13
4	116,35	71,55	44,80	735,58
5	116,35	75,53	40,82	660,05
6	116,35	79,72	36,63	580,33
7	116,35	84,14	32,21	496,19
8	116,35	88,81	27,54	407,38
9	116,35	93,74	22,61	313,64
10	116,35	98,94	17,41	214,70
11	116,35	104,43	11,92	110,26
12	116,38	110,26	6,12	0,00
Toplam	1.396,23	1.000,00	396,23	

azalmayı kredi kartı limitini yükselterek karşılar. Ancak bunu yapabilmesi için, her ay kredi kartı borcunun ana para ve faiz ödemeleri miktarına eş bir kredi kartı kullanma “disiplinine” sahip olması şarttır. (Ekonomi dilinde “sıkı para politikası” ya da “bütçe disiplini” denilen olgu.)

Ancak bu “çözüm”le ilk kredi kartı kullanımıyla sağladığı “tüketim patlaması”nın faturasını ödemek durumunda kalan “hamil”imiz, sadece kredi kartı borcu (ana para ve faiz) kadar tüketiminde meydana gelen azalmayı telafi etmek için kredi kartını kullanmaya devam ettiğinden, kredi borcu sürekli yükselir.

Oysa “hamili”mizin tüm yaptığı şey, kredi kullanımı öncesindeki “refah düzeyi”ni (ya da tüketim gücünü) sürdürmeye çalışmaktan ibarettir.

İlk kredi kullanımı öncesinde olan olağan ve düzenli geliri değişmemiştir. Ama artık borçludur ve her ay ana para ve faiz olarak bunu ödemek zorundadır. Elindeki tek ödeme “kaynağı” ise, kendi olağan ve düzenli geliridir (ücret ve maaşlar).

Ücretli çalışan “emekçi” ise, ücretinin artması toplu sözleşmeye bağlı olacaktır. Eğer maaşlı çalışan ise, “kamu emekçisi” olarak “kamu”-nun, yani hükümetin maaşlara zam yapmasını bekleyecektir.

Bunlar gerçekleşmediği ya da kredi kartının faizi oranında gerçekleşmediği koşullarda, artan kredi kartı borçlarını ödeyebilmek için “hamili”miz için elinde kalan tek şey, olağan ve düzenli geliri dışında bir “kaynak” bulmaktır.

Sorun, bu “kaynak”ın ne olduğu ve nerede bulunduğu.

Ücretli çalışanlar için ilk “kaynak” ek gelir sağlayıcı iştir.

Bu iş, “hamili”mizin ikinci bir iş bulması şeklinde olabileceği gibi, ailenin çalışmayan bir üyesinin çalışmasını sağlayan bir iş olabilir. Her durumda “hane halkı”nın gelirlerinde belli bir artış gerçekleşecektir.

Eğer “hamil”imiz maaşlı çalışan ise, doğal olarak mesai saatleri dışında bir “ek iş” bulmak ya da “mesai saatleri” içinde ek bir “kaynak” yaratmak durumundadır. Ve herkesin bildiği gibi maaşlı çalışanların bir bölümü için bu “mesai saatleri” içinde sağlanan “ek kaynak”, rüşvet ve yolsuzluktur.

Gerek “ek iş”, gerek “ek kaynak”, her durumda “hane halkı”nın ilişkilerinin, dolayısıyla da toplumsal ilişkilerin değişmesine yol açar.

Olağan ve düzenli gelirini sağlayan sekiz saatlik işten sonra evine giden bir “hane reisi” için, ek iş, evine gidiş saatinin değişmesi demektir. Dün, kredi kartı kullanımından önce olağan ve düzenli geliri ile belli bir

“tüketim” olanağına, “refah düzeyi”ne sahip olan “hane halkı”, şimdi günün daha küçük zaman diliminde birlikte olacaklardır. Dört saatlik bir ek iş, “hane halkı”nın “kaderde, kıvançta birlikte oldukları” zaman süresinden dört saatlik bir azalmaya denk gelecektir. Böylece olağan ve düzenli geliri çerçevesinde sekiz saat işgünü ve 16 saat dinlenme ve “aile saadeti” yaşanırken, şimdi dinlenme ve “aile saadeti” için kalan süre 12 saate inmiştir.

Artık bizim kredi kartı “hamili”mizin “aile saadeti” için kullandığı zamanı azalmıştır. “Hane halkı” ile daha az ilgileneyecektir, daha az karşılaşacaktır ve daha az konuşacaktır. Kredi kartı kullanmazdan önce, örneğin çocuğunun dersleriyle ilgilenmek için bir saat ayırabilen “hamil”miz, artık bu zamanı ayıramayacaktır.

Öte yandan “ek iş”e gitmek durumunda olan “hamil”imizin, çevresi ile olan ilişkisi de sınırlanmış olacaktır. Kimisi kahvedeki arkadaşlarını daha az (ve belki hiç) görecektir, kimisi komşularıyla ilişkilerini kesmek zorunda kalacaktır. Diğer taraftan kredi kartı borcu nedeniyle eski “tüketim” olanağını yitirmiş olduğundan “Türk milletinin hasleti” olan “Türk misafirperverliği” de değişmeye başlar. Artık “misafir”e ikram edilecek çay, pasta, kek vb. “misafirperverlik” hizmetlerinin parasal karşılığı hesaplanmaya başlanır.

Böylece “hane halkı”nın iç ilişkileri değiştiği gibi, “dış” ilişkileri de değişmeye başlar.

Şüphesiz herşey birden değişmez. Diyalektiğin yasasıdır. Nicelik birikimi olmadan nitelik dönüşümü gerçekleşmez. Bu yüzden değişim belli bir zamanı kapsayan bir süreçtir. Örneğin “misafirperver” “hamil”imiz, bu “perver”liğini bir süre daha devam ettirebilir. Özellikle “hane reisi” “elalem ne der”den yola çıkarak “perver”liğini sürdürme eğilimi taşır. Ama her misafir”perver”lik sonrasında “hane halkı” içinde bir tartışma başlar. Herkesin bildiği ve yaşadığı gibi, bu tartışma “bunları niye davet ettin”le başlar. Açık ifadeyle, onca “para”ya malolan “ikram”lara “değmeyecek” kişiler “misafir” edilmişlerdir.

Burası “zihniyet” dönüşümünün başlangıcıdır.

Artık “ikram”ın parasal karşılığına “denk” düşecekler “hane”nin “konukları” olacaktır.

Örneğimizden devam edelim: olağan ve düzenli geliri artmamış kredi kartı “hamili”miz ek işe girerek değil de, “hane halkı”ndan çalışmayan birisinin çalışmaya başlamasıyla “hane gelirleri”ni artırmış olsun.

Bu durumda, “hane halkı”ndan bir başkası, doğal olarak “ev kadı-

nı” durumunda olan eş çalışmaya başlayacaktır. Feminist ve “solcu” dil-den ifade edersek, artık çalışan “ev kadını”, iki türlü sömürülmeye başlamıştır. Bir taraftan girdiği işte “emeği”nin karşılığını almadığı için sömürülmektedir, diğer taraftan işten sonra “ücretsiz ev işçisi” olduğu için sömürülmektedir.

Şimdilik bu “feminist” ve “solcu” sömürü ilişkisini bir yana bırakalım. Çalışmaya başlayan “ev kadını”, artık eskisi kadar ev-işine zaman ayıramayacaktır. Olağan ve düzenli gelir için çalışan “eş” (erkek), artık eskisi gibi işten geldiğinde “sofra”nın eskisi gibi kurulmadığını, yemeklerin eskisi gibi pişmediğini görecektir. Bu durumda “geleneksel aile” ilişkisi bir kez daha değişime uğrar.*

Çalışan kadın, kaçınılmaz olarak ev-işine daha az zaman ayırabildiğinden, daha az zaman alan ev-işlerine yönelmek durumundadır. Ağır-lıklı olarak yemek düzeni tümüyle “hazır gıdalar”a doğru değişim gösterir. Yemeklerin “hazır gıdalar”a dönüşmesi, aynı zamanda “fast food” beslenme alışkanlığına doğru evrilmeye yol açar.

* Bu olgu, kapitalizmin egemen üretim ilişkisi haline dönüştüğü tarihten itibaren görülen bir olgudur. Engels, 1845 yılında yayınladığı “İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu”nda şöyle yazar:

“Kadının çalışması **kesinlikle ve zorunlu olarak aileyi çözüyor**; aile temeline dayanan bugünkü toplumumuzda bu çözülme, **en moral çökertici etkilerini** ana-baba üzerinde olduğu kadar çocuklar üzerinde de gösteriyor. Çocuğuyla ilgilenecek, gerçekte pek az gördüğü çocuğuna hiç değilse ilk yıl ailede de olsa sevgi gösterecek vakit bulamayan anne, gerçek anne olamaz; çocuğuna karşı kaçınılmaz biçimde bir ilgilenmezlik içine girer, ona bir yabancı gibi sevgisizce davranır. Bu tür koşullar altında büyüyen çocuklar, aile yaşamının sonraki dönemlerinde bütün bütün çökerler; kendilerini hiçbir zaman evlerinde, aile ortamında hissetmezler; çünkü, ayrı kalmaya alışmışlardır, bu nedenle de işçi sınıfında ailenin genel çöküşüne onlar da böylece katkıda bulunurlar. Buna benzer biçimde, ailenin çöküşünü ortaya çıkaran bir başka neden çocukların çalışmasıdır. Ailelerine malolduklarından daha fazla haftalık kazanacak duruma geldikleri zaman, ana-babaya, evde kalmanın karşılığı bir miktar para ödemeye başlarlar, geri kalanını kendilerine saklarlar. Bu genelde ondört, onbeş yaşından itibaren başlar. Sözün kısası çocuklar kendilerini ailenin egemenliğinden kurtarırlar ve baba ocağına bir tür pansiyon gibi bakar olurlar; tabii işlerine geldiği zaman baba ocağı olur, işlerine gelmediği zaman pansiyon.

Birçok durumda, kadının çalışması aileyi tümünden dağıtmaz, ama tepetaklak eder. Ailenin geçimini kadın sağlar; baba evde oturur, çocuklara bakar, evi temizler, yemek pişirir. Bu çok sık olur; yalnızca Manchester’da, ev işlerine mahkum olmuş yüzlerce erkekten sözedilmiştir. Öteki toplumsal koşullar aynı kaldığı bir durumda, aile-içi ilişkilerdeki bu ters-yüz oluşun emekçi erkeklerde yarattığı öfkeyi tahmin etmek kolaydır.” (Engels, *İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu*, s. 207-208) (abç)

Gerek olağan ve düzenli geliri yanında “hane reis”inin ek işe gitmesi, gerek “ev kadını”nın çalışmaya başlaması, “hane” düzenini tümüyle değişime uğratar. Ailenin birlikte geçirdiği zamanlar azalır. Aile giderek “çekirdek aile”nin dağılmasıyla yüz yüze gelir. Artık “hane halkı” için “ev”, “aile saadetinin sıcak yuvası” olmaktan çıkar, giderek kimin ne zaman geldiğinin, kimin ne zaman gittiğinin belirsizleştiği bir “pansiyon”a dönüşür.

“Pansiyon” haline dönüşen “ev”, kaçınılmaz olarak ilişkilerin belli bir kurala bağlanmasını, ev içindeki yaşantıya belli bir “kural” getirilmesini de beraberinde getirir. Artık “hane halkı” yemek masasını birlikte “kurmak” ve birlikte “kaldırmak” durumundadırlar. Aynı zamanlarda evde bulunan “hane halkı bireyi” de, evi kullanırken daha “disiplinli” olmak zorundadır. Kendi yemeğini kendisi “pişireceği” gibi, yemek artıklarını da kendisi kaldıracaktır. Eskilerde “aile terbiyesi” almış çocuklar için söylendiği gibi, çocuk (ve erkek-eş) evin düzenli kalmasından sorumlu olacaktır.

Yeniden feminist ve “solcu” söyleme dönersek, bütün bunlar bir “ilerleme”dir. Artık kadın çalışmaktadır, erkek evin tek egemeni ve reisi değildir. Dün ev işine elini sürmeyen, tümüyle kadının “emeği” ile çekip çevrilen “aile”de erkek ve çocuklar da “üretim”e katılmak durumundadırlar. Böylece erkeğin “ekonomik gücü” ortadan kalkmış, kadın ve erkek arasında belli bir eşitlik sağlanmıştır.

Şüphesiz bu toplumsal bir “ilerleme” olarak tanımlanabilir. Feodal döneme, feodal aile ilişkisine göre bir “ilerleme”!*

* “Ama yine de bu durum, erkeğe gerçek bir kadınlık, kadına da gerçek bir erkeklik armağan etmeden erkeği hadım eden, kadından da kadınlığını alan bu durum, en utanmaz biçimde her iki cinsi ve onlar aracılığıyla insanlığı aşağılayan bu durum, çok övündüğümüz uygarlığın ulaştığı son noktadır; yüzlerce ve yüzlerce kuşağın, kendi durumlarını ve gelecek kuşakların durumunu iyileştirme savaşımının son başansıdır. Tüm çabalarımızın ve emeğimizin böyle bir budalalığa gelip dayanmasından sonra ya **insanlıktan, onun amaçlarından ve gayretlerinden umudumuzu kesmeliyiz**, ya da **insan toplumunun şimdiki dek kurtuluşu yanlış yönde aradığını itiraf etmeliyiz**; böylesine köklü bir ters-yüz oluşun, kadın ve erkek cinsi ta başından yanlış konuşma sokulmuş olduğu için vuku bulabileceğini itiraf etmeliyiz.

Fabrika sisteminin kaçınılmaz olarak getirdiği, **kadının kocası üzerindeki egemenliği insani değilse, kocanın karısı üzerinde geçmiştiki üstünlüğü de insani değildir**. Eğer şimdi kadın üstünlüğünü ortak malların tümünü değilse, daha büyük bir kısmını sağladığı gerçeği üzerine oturabilirse, bundan çıkarılabilecek zorunlu sonuç, aile üyelerinden biri, saldırgan bir biçimde daha büyük katkıda bulunmakla bö-

Bizi burada “kadın-erkek eşitliği”nden çok, “hane halkı”nın değişen iç ve dış ilişkileri, dolayısıyla toplumun bu koşullara bağlı olarak değişen ilişkileri ilgilendirmektedir.

Kredi kartı “hamili”mizin ilk kredi kartını kullanmasıyla birlikte ortaya çıkan süreç, iç ve dış ilişkilerin değişmesine ve giderek tüm toplumsal ilişkilerin farklılaşmasına yol açar. Ancak bu farklılaşma, yine de bizim kredi kartı “hamili”mizin kredi kartı borçlarını ortadan kaldırmaz. Borç, borçtur.

İster “hane reisi”nin ek işe gitmesiyle, ister “ev kadını”nın çalışmaya başlamasıyla sağlanan ek gelir, her durumda toplam “hane gelir”lerinde bir artışa denk düşse de, kredi kartı borçlarının ödenmesi sürecinde bu gelir artışı “hane halkı”na “tüketim artışı” olarak yansımaz. Dolayısıyla kredi kartı borçları ödenene kadar “hane halkı” tasarruf etmek, yani daha az tüketmek durumundadır.

Bu duruma yol açan ise, kredi kartı aracılığıyla bir tüketim “artışı” sağlama isteği ve bu isteğe bağlı olarak kredi kartının kullanılmasıdır. Dolayısıyla “hane halkı” daha az tüketmek durumunda olmayacaktır. Bunun yerine eski tüketim düzeyini aşan bir tüketimi gerçekleştirmeye çalışacaklardır. Bu durumda da, kredi kartını kullanmayı sürdürmek zorundadırlar. Üstelik “ev kadını”nın çalışmaya başlamasıyla (ki çoğu durumda, çalışmadıkları halde ev kadınlarına kredi kartı verildiğinden, buna da gerek kalmamaktadır) ikinci bir kredi kartı olanağı da ortaya çıkmıştır. Böylece ilk kullanımdan daha yüksek bir kredi kartı “limiti” el altındadır ve kullanılır.

Kredi kartının (ya da tüketici kredilerinin) olağan ve düzenli gelirin üstünde her kullanımı, o dönem için “hane halkı”na bir “refah” ortamı yaratır. Kredi kartı öncesine göre daha fazla tüketim olanağına sahiptirler, yani “nispi refah” a kavuşmuşlardır.

Yeniden kredi kartı kullanımı, yeniden artan borçlar ve borçlar arttıkça daha fazla kredi kartı kullanımı ve daha fazla borçlanma. Artık “borç kapanı”na yakalanılmıştır.

Ancak bizim “hamili”miz yine de hayatından “memnun”dur. Ne kadar kredi kartı kullanırsa kullansın, her durumda yaptığı fazla tüketim-

bürlendiğine göre, bu mülkiyet toplumunun doğru ve ussal bir toplum olmadığı sonucudur. Bugünkü toplumumuzun ailesi böyle çözülüyorsa, bu çözümlüş, **ailenin temelindeki bağın, aile sevgisi değil, öyleymiş gibi görünen bir mülkiyet toplumunun eteği altında sırttan özel çıkar** olduğunu gösterir.” (Engels, *İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu*, s. 210-211) (abc)

den dolayı “mutlu”dur. Üstelik kredi kartları borçlarını ödeyebilmek için, hem ek/yeni işe girilmesiyle gelir artışı sağlanmış, hem yeni “yöntemler” öğrenilmiştir. Örneğin bir kredi kartının borçlarını bir diğer kartla ödemek gibi. Bu da esnaf zihniyetiyle “Ali’nin külahını Veli’ye giydirmek” ya da IMF diliyle “borçların çevrilebilirliği”dir.

Tekrar örneğimize dönelim.

1.000 YTL geliri olan ve 1.000 YTL kredi kartı borcu olan, %5,6 faiz ödeyen “hamil”imiz, bir zamanların “en hızlı kredi kartı çeken”i olarak, her durumda gelecekteki gelirlerini karşılık göstererek borçlanmaktadır.

Gelecekte ister daha fazla çalışsın, ister daha fazla kazansın, her durumda kredi, gelecekteki gelirlerin, içinde yaşanan dönemde (somut bugünde) tüketilmesidir. Dolayısıyla kredi kartı kullanımı, gelecekteki gelirlerden bir kesinti anlamına gelir. Bu yüzden kısa dönemdeki tüketim artışı ya da “mutluluk”, uzun dönemde borçların ödenemezliğine dönüşür. Bu da “soyut gelecek için somut bugünden vazgeçmemek” adına, somut gelecekte vazgeçmek demektir.

“Kim öle, kim kala”...

Herşeyin olağan, herşeyin normal olduğunu varsayalım. Yani herhangi bir ekonomik krizin patlak vermediğini ve vermeyeceğini varsayalım. (Ki kapitalist ekonominin doğasına aykırı bir varsayımdır, ancak “halk”, yani “hamil”imiz için bunun hiçbir önemi yoktur.) Esnaf zihniyeti ile, “Ali’nin külahını Veli’ye.. geçirecek”, Kemal Derviş sözleriyle “borçların çevrilebilirliği”nin sağlandığını kabul edelim.

Bu durumda asıl olan, borçların ana parasının ödenmesi değil, faizlerinin ödenmesidir. Bu nedenle de, “hamili”miz için gerekli para miktarı faiz miktarı kadar olacaktır. Bu da, 2007 Haziran ayı itibarıyla, yıllık olarak %67,2, aylık olarak %5,55’dir. (Gecikme faiz oranı yıllık %74,4, aylık %6,2’dir.) 1000 YTL’lik kredi borcu olan “hamili”miz için, kredi kartı sayesinde sağladığı ek tüketim karşılığında (“mutluluk”) fazladan ödemesi gereken miktar 56 YTL’dir.*

* Burada tek koşul, kredi kartının borcunu bir ay içinde ödemesidir. Eğer borcunu 12 ay eşit ödemeli olarak taksitlendirirse toplam faiz ödemesi 396 YTL olacak, “mutluluk” da 396 YTL’ye mal olacaktır. Yine de “hamil”imiz sevinebilir. Çünkü 396 YTL toplam yıllık faizi, en azından 33 YTL olarak “taksit”lendirmiş olacaktır. Dolayısıyla da aylık ödemeye göre 23 YTL “kâr”lı çıktığını düşünecektir. Bu yüzden de borçlarını bir an önce kapatmaya çalışan “borçlu yaşamayı sevmeyen hamil” gibi davranmaya kal-

56 YTL karşılığında 1.000 YTL'lik, örneğin Antalya'da tatil yapmıştır; lüks bir lokantada yemek yemiştir; vitrinde imrenerek baktığı bir elbiseyi almıştır vb. Tüm bu “mutluluk” karşılığı ödemesi gereken sadece 56 YTL'dir. Dolayısıyla “hane halkı”nın toplam gelirinden azalacak miktar 56 YTL'dir.

Ancak burada 1.000 YTL'lik bir “mutluluk” gerçekleşmiştir, ama “mutluluk” sona ermez. Yeni “mutluluklar” için de kredi kartına ihtiyaç vardır. Örneğin gelecek yıl da benzer bir tatil yapılacaktır, gelecek ay lokantaya gidilecektir, belki gelecek hafta bir başka elbise “hoşa” gidecektir.

Her durumda yeni “mutluluklar” (her seferinde 1.000 YTL'lik “mutluluk”u esas alıyoruz) yeni kredi kartı kullanımı ve her seferinde aylık 56 YTL'lik faiz ödemesi artışı getirecektir.

Artık “hane halkı”nın ne sıklıkla “mutluluk” yaşamak istediğine bağlı olarak kredi kartı borçları artmayı sürdürür.

Asgari ücretin 400 YTL, ortalama memur maaşlarının 900 YTL olduğu bir ülkede, “mutluluk”un **sınırı** faizler için ödenen 56 YTL'lerin toplam gelire eşit olduğu yerde ortaya çıkar. Tüm gelirin faiz ödemeleri için kullanılmak zorunda kalındığı sınır, aynı zamanda “iflas” noktasıdır. Kemal Derviş diliyle “borçların çevril”**emediği** yerdir.

Kredi kartı “hamili”miz, her insan gibi bir yerde barınmak durumundadır. Yani bir evde oturmak zorundadır. Bu da ev kirası “tüketimi”dir. Kaçınılmaz olarak olağan ve normal gelirin “tüketim gücü”, öncelikle ev kirasının düşülmesinden sonra ortaya çıkan miktardır. Buna elektrik, doğal gaz, su vb. temel giderler eklendiğinde, ortalama kira giderinden ar-

kışmayacaktır!

Şüphesiz burada “borçlu yaşamayı sevmeyen hamil”, belki iş arkadaşı olan “hamil”imizin karşısına geçip “akıl” vermeye kalkışacaktır. 12 ay eşit ödemeli taksitlendirme sonucunda ne kadar çok faiz ödemek zorunda kaldığını uzun uzun anlatacaktır. Ama “hamil”imiz ucuza tatil yapmanın sırrını keşfettiği için, “borçlu yaşamayı sevmeyen hamil”i gülümseyerek ve küçümseyerek dinleyecektir. Eline kalem kağıt alıp “borçlu yaşamayı sevmeyen hamil”e ekonomi dersi verecektir: “Evet, eğer 12 ay taksitle borcumu ödersem, toplam 396 YTL faiz ödeyeceğim. Tamam... senin gibi bir ayda borcu ödediğimde 56 YTL faiz ödemiş olacağım, ama 12 aylık faizi böldüğünde aylık faiz miktarı 33 YTL, faiz oranı da %3,3 olacak. Oysa sen %5,6 faiz oranıyla borcunu ödedin, bense %3,3 ile.”

Elbette böylesi “hamil” çokça ve sıkça görüle bile, ekonominin gerçekleriyle değil sosyo-psikolojik bir olgu olarak değerlendirilmelidir. Bu yüzden biz, “hamil”imizin ekonominin gerçeklerinin içinde yaşadığını varsaymaya devam edeceğiz.

ta kalan miktar “tüketim gücü”ne, yani “hane halkının” reel gelirine denk düşer.

Asgari ücretli için kira vb. temel giderlerin 200 YTL olduğunu varsaydığımızda, kalan 200 YTL “temel gıda harcamaları”na ayrılır. Zaten bu koşullarda “ek tüketim” yaparak “mutluluk” sağlamaları olanaksızdır. Kredi kartı kullanımının ortaya çıktığı yer de burasıdır.

Herkesin bildiği gibi, bu asgari ücretli, ya kredi kartına sahip değildir ya da bir kez kullandıktan sonra “mutluluk” bedeli olarak ödemesi gereken miktar kadar daha az temel harcamalarını azaltmak zorunda kalır. Kira vb. giderler azalmadığı sürece (ki enflasyonun %5 olması bile bunların sürekli artışı anlamına gelir), bu faiz miktarı (örneğinizde olduğu gibi, 56 YTL) “hane”nin iflasına yol açar.

İflas edeceği kesin olarak bilenen “şirket”lere de bankaların kredi vermeyecekleri kesindir.

İster istemez kredi kartı “hamili”mizin ortalama memur maaşı kadar gelire sahip birisi olması gerekmektedir. Öyle ki, bu gelirin yarısı kira, beslenme vb. temel ev giderlerine ayrılrsa bile, başka tüketimler için elde bir miktar gelir kalıyor olmalıdır. Örneğin cep telefonları, özel okul harcamaları, “kamu kuruluşları”nın yazlık kamplarında tatil yapma, araba sahibi olma, arada bir orta düzey bir lokantada yemek yeme, “türkü bar” vb. bir eğlenceye gitme vb.

Bu “hamili”miz, “hane halkı”nın daha fazla “mutlu” olabilmesi için bu orta düzey yaşam tarzının dışına çıkmaya karar verdiğinde, ister istemez kredi kartı kullanmak durumundadır.

Bir “mutluluk”un (1.000 YTL) faiz karşılığı 56 YTL ise, orta düzey yaşam tarzını sürdüren “hamili”miz için “mutluluk”un sınırı, kira vb. harcamalarından sonra elde kalan gelir kısmının faiz ödemelerine bölünmesi kadar olacaktır.

900 YTL maaş alan bir memur “hane” için, örneğin orta düzey tüketime ayrılan pay 400 YTL ise, “mutluluk” miktarı yedi olacaktır. Yani “hamili”miz 1.000 YTL’lik yedi “mutluluk” sonrasında orta düzey tüketimi için harcadığı gelirinin tümünü faiz ödemelerine ayırmak zorundadır.

Böylece ortalama memur maaşı kadar gelire sahip olan “hamil”imiz, yedi “mutluluk” sonrasında orta düzey yaşamı sürdüremeyecek hale gelir. Çünkü buna ayrılan para, şimdi tümüyle faize gitmektedir.

İşte burada kredi kartı “hamil”leri arasında bir ayrım ortaya çıkar: “işbilenler”, “işbitirciler”, “uyanıklar” ve “aptallar”.

“Uyanık” bir “kamu emekçisi” kredi kartı borçlarını ödeyemedi-

ği zaman maaşının 1/4'üne, ya da ortalama memur maaşıyla 230 YTL'lik bölümüne “haciz” konulabildiğini çoktan öğrenmiştir. Bu yüzden altı “mutluluk”u yaşamaktan hiç çekinmez. Her “mutluluk” karşılığı 56 YTL ödemek zorunda kalsa bile, ödeyemediği yerde kendisinden tahsil edilecek olan para miktarı dört “mutluluk” kadardır. Böylece bizim “uyanık” “kamu emekçi”miz, dört “mutluluk” parası ödeyerek yedi “mutluluk” yaşamıştır.

Bu kadarını “uyanık Kayserili” bile beceremeyecektir.

Elbette maaşının 200 YTL'lik bölümüne “haciz” konulmuş olması, “hamili”imizin orta düzey yaşamını sürdürmesinden aynı miktar bir azalmaya denk düşer. Ama ne gam! Sonuçta “mutluluk” yaşanmıştır, üstelik fazlasıyla yaşanmıştır, bir miktar “sıkıntı” çekilmesinin de sakıncası yoktur!

Böylece kredi kartı faizleri, ister “haciz” yoluyla, ister olağan ödemeye tahsil ediliyor olsun, her durumda yedi “mutluluk” yaşayan “hane halkı”, bir dönem için tasarruf yapmak, orta düzey yaşam tarzından bir süreliğine “fedakarlıkta” bulunmak zorundadır. “Bir süreliğine” olağan zamanlarda, yani kredi kartlı yaşama girmeden önce yapılan olağan harcamalar yapılamaz olur.

Şüphesiz bir memur için maaşına “haciz” konulması “övünülecek” bir durum değildir. Yaşayarak öğreneceği gibi, “haciz”li memurun “iş yeri”ndeki ilişkileri bile değişir. Bu yüzden bizim “hamili”miz, sadece “gurur” yüzünden değil, toplumsal ilişkiler yüzünden de borcunu zamanında ödemeye çaba gösterecektir.

Ancak maaşlara “enflasyon oranı” kadar, yani %5-7 oranında zam yapılmaktadır. Oysa faiz oranları %67-74'dür. Ve örneğimizden yola çıkarsak, yedi “mutluluk” sonrasında “haciz” gelmesi kaçınılmazdır.

Bu durumda “hamil”imiz ne yapıp, edip bir yerlerden borç para bulmak zorundadır.

Kredi kartı borçlusunu olduğu için, artık “kredi kuruluşlarından”, yani bankalardan borç alma durumu yoktur. Bu yüzden “eş-dost”tan “kaynak” temin edilecektir. Bir “eş-dost”tan borç bulunur. Böylece “kurumsal borçlar” “özel borçlar”a dönüştürülür.

Bu dönüşüm her yedi “mutluluk” sonrasında yapılmak zorundadır. Aksi halde “haciz” kaçınılmaz olacaktır. Yedi “mutluluk”ta bir, “özel borçlar” yoluyla kredi kartı borçları “finanse” edilir.

“Eş-dost”tan temin edilen borçlar (özel borçlar) ise, elinde belli bir tüketim fazlası paraya sahip olanlardan alınabilir. Bu yüzden, borç ve-

ren “eş-dost” her durumda “halivakti yerinde” ve “dünyalığı” olan birileri olmak durumundadır.

İster “zengin akraba”, ister “parası olan” yakın bir dost olsun, borç veren özel olarak bir faiz talebinde bulunmasa bile, her durumda bunun bir “toplumsal bedeli” olacaktır. Amiyane deyişle, artık birilerine “gebe kalınmış”tır, borç verenin “gönlü hoş” tutulmak zorundadır. Bu da açık biçimde “angarya”dır.

Şimdi bizim “hamil”imiz kredi kartı borcunu ödemek için ek işe gitmese bile, “özel borçlar”dan doğan “angarya”yı yerine getirmek zorundadır. Angarya ise, karşılığı hiçbir biçimde ödenmeyen emektir.

Yine de “kurumsal borç”ları “özel borçlara” dönüştürebilmiş olan “hamili”imizin fazla şansı da yoktur. Bir süre sonra, her kredili alışveriş sonrasında bir gün nakit ödemenin yapılma zorunluluğu olduğu gibi, bu “özel borçlar”da ödenmek zorundadır. Üstelik önceden belirlenmiş bir “takvim”e bağlı olmadığı için, borç verenin “ihtiyacı”yla belirlenen bir zaman içinde ödemeyi yapmak zorundadır.

Şimdi “hamil”imiz “özel borç”un sahibinin “ihtiyacı” yüzünden bir an önce para bulmak zorundadır. Artık borç veren “eş-dost”, kendisini sürekli sıkıştıran ve yüzüne bakamaz hale gelmesine yol açan bir alacaktır. Bu alacaklının “gönlünü hoş” tutmak için ne kadar çaba sarfetmiş olursa olsun, bunun için yaptığı ve yapmak zorunda bırakıldığı “angarya” ne kadar çok olursa olsun, şimdi tahsilat zamanıdır. Üstelik kredi kartı borcu gibi taksitle değil, bütün olarak ödeme yapılmak zorundadır.

Gerek “kurumsal”, gerek “özel” kredi kaynakları tükenmiş bir tüccarın “müflis” duruma düşmesi gibi, “hamili”imiz de “müflis” bir tüccar durumuna düşmüştür. Artık borçlarını “çevirebilmek” için de, ödeyebilmek için de “kaynak”a sahip değildir.

Burada “allah kimseyi bu duruma düşürmesin” diyerek, biz yenisinden borçlarını çevirebilen “hamil”imizi izlemeyi sürdürelim.

Kredi kartı “hamil”imiz biriken borçlarını bir biçimde ödemek zorundadır. Ek iş ya da “ev kadını”nın çalışması belli bir gelir artışı sağlasa bile, birikmiş borçların ödenmesi için “toplu para” sağlamaz. Bu yüzden borçlarını ödeyebilmek ve yeniden daha fazla “mutluluk” yaşayabilmek için bir yerden “toplu para” bulması gerekir.

“Müflis” duruma düşen “hamil”imiz, “eş-dost borçları”yla bir süre idare edebilse bile, her durumda bir başka “kaynak”tan “toplu para” bulması gerekir. Öyle bir “toplu para” olmalıdır ki, hiçbir durumda yeni borç anlamına gelmemelidir. Yani geri ödenmesi söz konusu olmamalıdır.

“Hamil”imizin böyle bir para bulabilmesi için, ya bir banka soyması (yakalanmamak koşuluyla) ya da “zengin” birinci dereceden bir akrabasının ölmesi gerekir. Yani miras kalmalıdır.

Miras ise, bir kuşağın tüm zamanlar içinde biriktirdiği değerler toplamıdır. Açık ifadeyle, “hane halkı”nın bir önceki kuşağının yapmış olduğu tasarruflardan oluşur.

Böylece “hamili”miz, miras yoluyla eline geçen parayla borçlarını kapatır. Ancak bunu yaparken, eline geçen miras payının bir önceki kuşağın tasarrufu olduğunu, eğer o kuşak tasarruf etmeyip, kendisi gibi kredi kartı borçlusu durumunda olsaydı böyle bir mirasın kalmayacağını hiç aklına getirmez. Çünkü o borçludur, borcunu ödeyip, yeni “mutluluklara yelken açmak” istemektedir.

Her durumda bu “miras” nakit paradan çok “mülk” olarak kalır. Dolayısıyla “miras” satılır, nakite çevrilir ve kredi kartı borçları ödenir.

Ama “iktisatçı”ların söylediği gibi, insanların istekleri sonsuz, kaynaklar kıttır. Bu nedenle bizim “hamil”imiz yeni “mutluluklara yelken açtıkça” yeniden borçlanır, borçlar artar, ödenemez boyutlara gelir ve yeniden “kaynak” ihtiyacı doğar. Ama “miras” satılmış, harcanmış ve bitmiştir. Artık yeni “miras” yoktur, bir önceki kuşağın tüm birikimi, tasarrufu (“somut geçmiş”) tüketilmiştir.

Artık “durumu idare eden” “hamil”imizin “müflis tüccar” durumuna düşmekten başka çaresi kalmamıştır. Ne kadar “yağmurdan” kaçmış ise, “dolu”ya yakalanmaktan kurtulamamıştır.

Basit ve yalın biçimiyle kredi, her durumda kişi ya da şirketin gelecekteki gelirleri üzerinden alınan ve faiz ödenen bir borçtur. Eğer gelecekte kişi ya da şirketin gelirlerinde borç miktarı kadar artış gerçekleşmezse, borçlar ödenemez, iflas kaçınılmazdır.

Bu, kredi sisteminin, kapitalist ekonominin en temel yasasıdır ve düzenin kendi yasaları tarafından da güvence altına alınmıştır. (Borçlar, Ticaret ve İcra-İflas Kanunları) Dolayısıyla borçların tahsili söz konusu olduğunda, devletin yasama organı, yargı organı ve nihayetinde “zabıta gücü” devreye girer.

Öte yandan kredi kartı borçlusunun borcunu ödeyebilmesi için gelirinin (ücret ya da maaş) artması ise, doğrudan devlete ve ülke ekonomisinin durumuna bağlıdır. Ülke ekonomisi iyi değilse, işsizlik oranları yüksekse, devletin iç ve dış borçları büyümüşse kaçınılmaz olarak devlet (kamu) bir yandan gelirlerini artırıcı önlemler alır (vergi vb. artışı), diğer yandan kamu harcamalarını kısar. (Sıkı para politikası ya da deflas-

yonist politikalar.)

Kamu harcamaları ise, “sosyal devlet” çerçevesinde doğrudan devlet gelirleriyle karşılanan toplumsal hizmetlerdir. Bu hizmetlerdeki her artış, bireysel gelirlerin bu kadarlık bir bölümünün kişisel tüketime ayrılmasına olanak sağlar. Ücretsiz bir köprü geçişi, eğitimin ücretsiz oluşu, toplu taşıma araçlarının bilet fiyatlarının düşük olmasının “hane halkı”nın bütçesine yaptığı katkı açıktır.

Buradan çıkan tek sonuç ise, kredi kartı “hamili” borçlumuzun borcunu ödeyebilmesi için, ülke ekonomisinin gidişatının belirleyici bir yere sahip olduğudur. Doğal olarak bizim “hamil”imiz de ülke ekonomisinin durumuyla ilgilendir.

Bu ilgisini borsa haberlerini, döviz fiyatlarını ve “medya”da yer alan ekonomi haberlerini izleyerek gösterir. “Sıcak para”dan çok ülkeye “akan” yabancı sermayeye bakar. Devletin (kamu) giderlerini ve borç faizlerini ödeyebilmek için gelirlerinde artış sağlamak amacıyla vergi vb.’lerini artırması yerine daha fazla borçlanmaya gitmesi bizim “hamil”imizi sevindirir. Böylece kamu hizmetlerine zam yapılmayacak, KDV, ÖTV artmayacak, dolayısıyla da gelirinin bir bölümünü bunlara “kaybetmeyecek”tir.

Ancak devlet de kapitalizm koşullarında bir ticari kuruluşta, şirkete dönüşür. Tıpkı kredi kartı “hamili”imiz gibi, devletin de borçlanmasının bir sınırı ve borç faizlerini ödeyebilmesi için de ek kaynaklara ihtiyacı vardır.

Yazımızın başında yer alan devletin iç ve dış borçlanma verilerine geri dönersek, devletin, tıpkı kredi kartı sahibi “hamili”imiz gibi, her yıl **yeni borçlanmaya gitmeksizin** varolan iç ve dış borçların **faizlerini ödeyebilmesi için** 40-45 milyar dolar düzeyinde **olağan ve düzenli geliri** olması şarttır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, (Maliye Bakanı Unakıtan’ın “makyaj” yapılmış bütçe verilerine göre) devlet olağan ve düzenli gelirlerini, yani vergileri sürekli olarak artırarak faiz ödemelerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Ancak devlet de, bizim kredi kartı “hamili”imiz gibi yeni “mutluluklar” yaşamak ve yaşatmak durumundadır. En azından AKP’nin temsil ettiği “islamcı sermaye” yeni “mutluluk” istemektedir. Bu nedenle sadece varolan borçların faizlerini ödemekle yetinemez, gelirlerini artırarak ya da yeni borçlanmaya giderek yeni “mutluluklar” için de kaynak bulmak zorundadır. Bulunabilecek tek kaynak **kamu kuruluşlarının satılmasıdır**.

Devlet Bütçesi							
(Milyon YTL)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Giderler	51.344	86.972	119.604	141.248	152.093	159.687	175.304
<i>Faiz Giderleri</i>	20.424	41.038	51.728	58.527	56.491	45.680	45.945
Gelirler	38.228	58.417	79.420	101.037	122.919	152.784	171.309
<i>Vergi Gelirleri</i>	30.098	44.473	61.713	84.832	100.342	119.627	137.554
Denge	-13.116	-28.555	-40.184	-40.211	-29.174	-6.903	-3.995

Bizim kredi kartı “hamili”mizin “miras” yoluyla elde ettiği “toplulara”nın bir benzeri de kamu kuruluşlarının satılmasıyla (özelleştirme) elde edilir. Bu da, önceki kuşakların birikimi, tasarrufudur. Dolayısıyla devletin kamu kuruluşlarını satması, “hamil”imizin birinci derece akrabasından kalan “miras”ı satmasıyla özdeşdir. Aynı “miras” iki kez satılmayacağı gibi, aynı kamu kuruluşu da iki kez satılamaz. Bu yüzden devletin kamu kuruluşlarını satarak elde ettiği gelir, her durumda önceki kuşakların tasarrufu, birikimi, emeğidir ve ancak bir kez satılabilir.

Kredi kartı “hamili”miz gibi devlet de, bu kamu kuruluşlarının satışından elde ettiği gelirle borçlarını (ya da gerçekte olduğu haliyle borç faizlerini) öder. Ancak kamu harcamalarını en azından eski düzeyde sürdürebilmek için yine gelire ihtiyacı vardır ve ek gelir sağlanamazsa yeni borçlanmaya gitmek kaçınılmazdır.

Yeni borçlanmaya giden devlet ise, bir önceki borçlarını (faizlerini) ödemek için kamu kuruluşlarını elden çıkarttığı için artan borçlarını ikinci kez kamu kuruluşlarının satışıyla finanse edemeyecektir.

Bireyler ve şirketler için geçerli olan devletler için de geçerlidir: İflas.

Nasıl ki bireyler için “iflas” aşağılayıcı ve onur kırıcı sonuçlar doğursa, devletler için de benzer sonuçlar doğurur. İflas etmiş bireyin (tüccar) her türlü malına haciz konulduğu gibi, devlet borçlarına da haciz konur. Aralarındaki tek farkla: bireysel iflasta haciz konulan mallar “mezat”ta satılır; haciz konulmuş devlet ise, devlet olmaktan çıkar, **alacaklıların yönettiği bir devlet** haline dönüşür.

Böylece “müflis” devletler, alacaklıların çıkarlarına uygun kararlar almak, onların çıkarlarını azamileştirmek ve doyurmak zorundadır. Eğer alacaklı, kendi malını satmak isterse, “müflis” devlet o malın satışına izin vermek zorundadır. Bunun devletin “yurttaşları” için ne kadar kötü olduğu hiçbir öneme sahip değildir. Şeker pancarı kotasında olduğu gibi.*

Burada ülkenin iç ve dış borçlarına ilişkin sayısal verilerin ortaya çıkardığı sonuçları, gelecekte olası durumları, ülkenin gelecek zamanlarının bugün alınan borçlarla “ipotek” altına alındığını, satılan kamu kuruluşları gelirlerinin sadece bir süreliğine işleri idare etmeye yaradığını sayısal olarak ortaya koyabiliriz. Ancak bütün bunlar, buraya kadar anlattıklarımızın sadece istatistiksel ve ekonomi-politik dilinden ifade edilmesinden başka bir şey olmayacaktır.

Eğer bugün kredi kartı borçlarını sürekli artıran herhangi bir kredi kartı sahibi, kredi kartıyla yaptığı tüm harcamaları gelecekteki gelirlerini bugünden tüketmek olduğunu anlamakta zorlanıyorsa, hatta hiç anlamıyorsa, ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durumu, iç ve dış borçlarda meydana gelen artışın anlamını da anlamayacaktır. Anlamadığı sürece de, kredi kartı aracılığıyla gerçekleştirdiği fazladan tüketimin cazibesine kapılarak gününü gün etmeyi sürdürecektir. Ekonomik ve politik dilden ifade edersek, geçmiş dönemlere kıyasla, yani görece olarak sağlanan bu tüketim artışının getirmiş olduğu “nispi refah”, daha öncekiler gibi bir gün sona erecektir. İşte o gün, bireyler kadar devlet de “iflas” etmek durumunda kalacaktır. Bunun sonuçlarını öğrenmek için de yakın tarihe bakmak yeterlidir.

Öz olarak söylersek, kendi bireysel geleceklerine kayıtsız kalanlar, ülkenin geleceğine de kayıtsız kalırlar. Olan olduğunda ise, olmuş olur.

Halk deyişiyse, “geçmişe mazi, yenmişe kuzu” denir. Elde ise, “Mirim bizim zamanımızda bayramlar ne kadar güzeldi” diye konuşan eski kuşak “nostalji”lerinden başka bir şey kalmayacaktır. Her “mirasyedi” gibi, “müflis” tüccar gibi geçmişteki “mutlu ve güzel” günleri anarak ölüme bir adım daha yaklaşacaklardır.

Çok beylik ve popülist sözle, “ateş düştüğü yeri yakar”. Bireysel

* Şeker pancarı kotası 1998 yılında başlatılmış olmakla birlikte, bugünkü haliyle 2001 Şubat krizi sonrasında IMF ile yapılan stand-by anlaşması çerçevesinde konulmuştur. DSP-MHP-ANAP-Kemal Derviş koalisyonu döneminde şeker pancarı üretimine kota getirilmiştir. Değişik gerekçelerle ve demagojilerle “ülke yararına” olarak sunulan bu şeker pancarı kotası, dünyanın en büyük iki şeker pancarı üreticisi ABD ile Almanya'nın şeker stoklarının büyüdüğü bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Şeker pancarı üretiminde aşırı üretim bunalımının patlak verdiği bu dönemde IMF talimatıyla şeker pancarı kotası uygulanmıştır. “Alacaklı” ülkeler ABD ve Almanya, verdikleri borçlar karşılığında ne kadar faiz alıyor olurlarsa olsunlar, her durumda böylesi “angarya”ları borçlu ülkelere yüklerler. Bu dönemde IMF başkanı olan Köhler ise, bu “başarı”ından dolayı ödüllendirilmiş, Almanya'nın cumhurbaşkanı seçilmiştir.

kredi kartı borçlusunu, borçlarını ödeyemez hale geldiğinde sonuçlarına bireysel olarak katlanmak zorundadır. Ama söz konusu olan devletler olduğunda, borçlu olan ya da olmayan ayrımı yapmaksızın ülkede yaşayan tüm bireyler “yanar”.

Müflis Devlet

Başta da belirttiğimiz gibi, iç ve dış borçlanma yoluyla harcamalarını finanse eden devlet, kredi kartlı “hamil”imiz gibi davrandığında, her durumda iflas eder. Her iflas olayında olduğu gibi, borçlarını ödeyemez hale geldiğinde devlet gelirlerine haciz konulur.

Cumhuriyet öncesi dönemde (Osmanlı İmparatorluğu) en büyük haciz, “Garp devletlerinin” düyun-u umumiye idaresini kurmasıyla gerçekleştirilmiştir. Düyun-u umumiye borçları Cumhuriyet Türkiye’si tarafından üstlenilmiş ve son borç 1954 yılında ödenmiştir.

1954 yılı, aynı zamanda Adnan Menderes hükümetinin büyük oranda dış borçlanmaya yöneldiği tarihtir. 1950 yılında 277 milyon dolar olan dış borçlar 27 Mayıs 1960 askeri darbesi öncesinde 558 milyon dolara yükselmiştir. Aynı dönemlerde GSMH 205 milyon dolardan 286 milyon dolara çıkmıştır.

Ve 1957 yılında ilk kez IMF kapısına dayanılmıştır. Yani Türkiye Cumhuriyet’i devleti dış borçlarını ödeyemez hale gelmiştir.

Menderes’in “çank yerine ayakkabı giydirdi” denilen “refah”ı dış borçlanma yoluyla gerçekleştirilmiştir. Nihayetinde 1957 “iflas”ı ve ardından da 27 Mayıs askeri darbesi gelmiştir.

Menderes döneminden sonraki ikinci büyük “refah” dalgası ise, 1965 seçimlerinde %52,9 oy oranıyla iktidara gelen Süleyman Demirel döneminde başlamıştır.

1965-71 Demirel hükümeti döneminde dış borçlar 856 milyon dolardan 2,6 milyar dolara yükselmiştir. Ve birinci “refah” döneminde olduğu gibi, dış borçlanma yoluyla gerçekleştirilen bu “refah” dönemi de Ağustos 1970 devalüasyonu ile sona ermiş ve ardından 12 Mart muhtırası gelmiştir.

1971-80 döneminde ise, dış borçlar 2,6 milyar dolardan 16,2 milyar dolara yükselmiştir. Demirel’in sözüyle, Türkiye “yetmiş sente muhtaç” hale gelmiştir.

Böylece 1950-80 döneminde, otuz yıl içinde dış borçlar milyon dolarlardan milyar dolarlara yükselmiş, üç askeri darbe gerçekleşmiş ve

birçok kereler IMF kapısına dayanılmıştır.

1950 yılında dolar 2,8 TL iken, 1980 yılında 76 TL olmuştur.

Evet, devlet, tıpkı kredi kartlı “hamil”imiz gibi, borçlanma yoluyla “kredili yaşam mutluluğu” sağladığı her dönemin sonunda iflas noktasına gelmiş, haciz memuru olarak IMF’nin hizmetine girmek durumunda kalmıştır.

1980 sonrasındaki durum çok farklı değildir.

12 Eylül askeri darbesi sonrasında 1984 seçimlerini “açık ara” kazanan Turgut Özal hükümetinin ilk icraatı Türk Parasını Koruma Kanunu değiştirmek ve tüketim malları ithalatını serbestleştirmek olmuştur. Türk Parasını Koruma Kanunu’nun değiştirilmesi ve TL’nin konvertibl hale getirilmesiyle, artık yabancı paralar iç piyasalarda doğrudan kullanılabilir hale getirilmiştir. Tüketim mallarının ithalatının serbestleştirilmesiyle de iç üretim “uluslararası rekabete açık” hale getirilmiş, “ithal ikamecilik” dönemi sona ermiştir.

Doların iç piyasalarda değişim ve ödeme aracı olarak kullanılabilir hale gelmesiyle birlikte dış borçlanma iç borçlanmaya dönüştürülmüştür. Artık dış piyasalardan devlet adına alınan borçlar yerine, doğrudan iç piyasalarda “konvertibl” hale gelmiş olan doların TL’ye dönüştürülmesiyle elde edilen paralarla devlet bütçesi finanse edilmeye başlanmıştır.

Bunun sonucu olarak devletin doğrudan dış borçlanma yoluyla elde ettiği “kredi” miktarı görece olarak azalırken, iç borçlar sürekli artmıştır.

1980 yılında 16,2 milyar dolar olan dış borçlar 1990 yılında 44 milyar dolara yükselirken, iç borçlar 6 milyar dolardan 55 milyar dolara yükselmiştir. Dolar 76 TL’den 2.750 TL’ye çıkmıştır.

Böylece Özal “mucizesi” ya da Özal dönemindeki “refah”, Men-deres ve Demirel dönemlerinde olduğu gibi, iç ve dış borçlanma yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Özal döneminin sonu her ne kadar 1991 seçimlerinde Demirel’in yeni partisi DYP’nin birinci parti olmasıyla “siyaseten” sona ermişse de, “refah” dönemi 1994 Şubat kriziyle sona ermiştir.

1994-1999 döneminde, bir yandan iç ve dış borçlar artmayı sürdürürken, asıl olarak KİT’lerin ve kamu bankalarının satışıyla (“özelleştirme”) elde edilen gelirlerle devlet harcamalarının sürdürülmeye çalışılmasıyla karakterize olmuştur.

Sonuç ise, 1999 ve 2001 krizi, bir kez daha IMF kapısına dayanılmasıdır.

“Müflis tüccar” ya da “hamil”imiz örneğinde olduğu gibi, devletin artan iç ve dış borçlanması faiz yükü karşısında bir yandan devlet gelirleri (vergiler) sürekli artırılır ve yeni vergiler (KDV, ÖTV vs.) getirilirken, diğer yandan IMF ile yapılan “stand-by” anlaşmalarıyla “sıkı para politikaları” ve “bütçe harcamalarının kısılması” uygulamalarına geçilerek “tassarruf” a gidilmiştir.

Dün olduğu gibi bugün de, devlet (kamu) “vatandaşlara hizmet götürmek” ve olağan giderlerini karşılamak için artan oranda borçlanmaya giderken, aynı zamanda borç faizlerini de ödemek durumundadır.

Şüphesiz devletin “mutluluk katsayısı”, kredi kartı “hamili”mizin “mutluluk katsayısı”ndan farklıdır. Bu farklılık herşeyden önce devlet borçlarının faiz oranlarının kredi kartı faiz oranlarından daha düşük olmasından kaynaklanır. Kredi kartlarının yıllık faiz oranı %67,2 iken, devletin iç borçlanma faiz oranı ortalama %20 civarındadır. Dolayısıyla devletin “mutluluk katsayısı” diğerine göre üç kat fazladır. Kredi kartı “hamili”miz bir-iki yılda “iflas” noktasına gelirken, devlet (kamu) 5-7 yıl arasında aynı noktaya gelir.

1957, 1970, 1980, 1994, 1999 ve 2001 krizleri devletin “müflis” durumuna düştüğü tarihlerdir.

“Müflis devlet krizleri”

Olağan, yani kendi dinamikleriyle (iç dinamik) gelişen kapitalizm koşullarında ekonomik krizler, her durumda mal ve hizmetlerin aşırı üretiminden kaynaklanır. Yani kapitalistin kâr hırsının bir ürünü olarak bir yandan üretim olağanüstü artırılırken, diğer yandan talebin aynı oranda artmaması sonucunda üretilmiş mal ve hizmetler satılamaz. Satılamayan mallara bağlanmış olan “para” (sermaye) yeniden paraya dönüşemez, dönüşemediği için de bu malların içinde bulunan artı-değer, yani kâr, para olarak geri dönmez.

Talepten daha fazla üretilmiş mallar elde kalır, buna yatırılmış para, sermaye olma işlevini yitirir. Böylece kapitalist parasını yatırmış, ancak malları satamadığı için bu üretilmiş malları paraya dönüştürememiştir. Bu da kapitalistin “nakit sıkıntısı” içine girmesine yol açar. Nakit sıkıntısı, krediyle iş yapan kapitalistin kredilerini ödeyememesine neden olur. Kredi borcunu ödeyemeyen kapitalist, herhangi bir müflis tüccar gibi iflas eder.

Gerek tüccarın, gerek sanayici kapitalistin, her durumda kredi

borçlarını ödeyememesi, kredi kuruluşlarını (bankalar, bankerler vb.) zarara uğratar. Kredi kuruluşlarının kredilerde kullandığı paralar “vatan-daş”ın paralarından oluştuğundan (mevduatlar), krediyi tahsil edemeyen bankalar vb. “nakit” sıkıntısına düşer.

Böylece üretim alanında başlayan “sıkışıklık”, tüketim alanına ve oradan da finans alanına yansiyarak genel bir krize neden olur.

Dışa bağımlı ekonomilerde ekonomik kriz daha farklı bir yol izler.

Bu gibi ekonomilerde, ekonominin dengesi tümüyle dışa, yani uluslararası duruma, uluslararası piyasalara bağlıdır. Dolayısıyla uluslararası piyasalarda meydana gelen her türlü olumsuz gelişme (kriz vb.) bağımlı ekonomilere şiddetle yansır. Çünkü dışa bağımlı ekonomilerin finansman kaynağı tümüyle dışa, dış borçlanmaya (yeni dönem itibarıyla iç borçlanmaya) bağımlıdır. Bu finans kaynaklarında ortaya çıkan “nakit sıkıntısı”, her durumda bağımlı ekonomilerin finansman sağlamalarını zora sokar. Yeni borçlanmaya gidemeyen bağımlı ekonomi, varolan borçların faizlerini ödeyemez hale gelir. Bu da uluslararası “nakit sıkıntısı”nı daha da artırır. Artan “nakit sıkıntısı”, borçlanma ihtiyacı olan ülkeleri daha yüksek bedel ödemeye iter, yani faiz oranları yükselir. Böylece yüksek faizle borçlanmaya gitmek zorunda kalan dışa bağımlı ekonomilerin faiz yükü artar. Artan faiz yükü, bir yandan harcamaların kısılmasını (“mutluluk”ların azaltılmasını), diğer yandan devlet gelirlerinin (vergiler vb.) artırılmasını gündeme getirir.

Ortalama bir kredi kartı “hamili”nin kaç “mutluluk” sonrasında ödeme güçlüğü içine düşeceği nasıl önceden hesaplanabilirse, dışa bağımlı ekonomilerin de ne kadar zamanda borçlarını ödeyemez hale geleceği de önceden hesaplanabilir.

Bugün %20 faizle borçlanan devlet, 194 milyar dolar iç borç faizlerini ödeyebilmek için 38,8 milyar dolar ek gelir bulmak zorundadır. “İktisat”çı diliyle söylersek, devlet bütçesi her yıl 38,8 milyar dolar fazla vermek zorundadır (faiz dışı fazla). Bu ise, yine “iktisat”çı diliyle, devlet bütçesinin GSMH’nın %6’sı kadar “faiz dışı fazla” vermesi demektir. Devlet bütçesi açısından iç borç faizlerinin bütçe gelirlerine oranı %30’dur. Kredi kartı “hamili”miz gibi, devletin de bu faizleri ödeyebilmek için her yıl bu oranda fazla “gelir” sağlaması gerekir. Bunun için kredi kartı “hamili”miz gibi, ya “ek işe” girecektir, yani üretim alanında yeni yatırımlara yönelecektir, ya da bir “miras” a konacaktır.

Artık eski dönemlerde olduğu gibi, kağıt üzerinde olsa da “ithal ikameci” bir devlet söz konusu değildir. Devlet tümüyle üretim alanından

elini-eteğini çekmiştir. Dolayısıyla devletin “ek iş” olarak yeni yatırımlara yönelmesi ve bu yatırımlardan elde edilecek gelirle faizleri ödemesi söz konusu değildir. Devletin yapabileceği şey, faizleri ödemek için borçlanmak ve borçlandıkça da vergi gelirlerini artırmaktır.

Vergi gelirlerini artırmak, “vatandaş”ın gelirlerinin azalmasına, dolayısıyla “mutluluk”larının mutsuzluğa dönüşmesine (ya da bireysel kredilerle “mutluluk”ların artırılmasına) yol açar. Bu da “yolunan kazın bağırması” demektir.

Artık devlet, iflas noktasına yaklaştıkça, kredi kartı “hamili”miz gibi daha fazla “miras” peşine düşecektir. Bu “miras” da, bir önceki kuşakların birikimleriyle sağlanmış olan kamu kuruluşlarının satılmasından başka bir şey değildir. Daha önce de gördüğümüz gibi, bu da bir sefere mahsustur.

“Devletin malı deniz, yemeyen domuz”...

Devletin olağan geliri, üretilen mal ve hizmetler üzerinden alınan olağan vergilerden ibarettir. GSMH’nın içindeki paydır. Dolayısıyla GSMH’nın artışı, devlet gelirlerinin artışı demektir.

%20 fazli borçlanan bir devlet için, gelirlerin %20, dolayısıyla GSMH’nın net %20 artması şarttır. “Büyüme rekoru” kırıldığı iddia edildiği zamanlarda bile GSMH’nın %9’dan daha fazla artmadığı gözönüne alındığında, devletin bu artışı gerçekleştirebilmesi kesinlikle olanaksızdır. Bu durumda, iflas noktasına gelen tüccarın yaptığı gibi, varolan mülklerini satışa çıkartmaktan başka çare yoktur.

“Vatandaş” açısından devletin malı “deniz”dir.

Saraylardan Topkapı müzesindeki “zenginlik”lere, KİT’lerden ormanlara kadar devletin malı “deniz”dir. Öyle ise bir miktarı satılarak faiz borçları ödenebilir. (Daha “ulusalci vatandaş” açısından tüm borçlar aynı yöntemle ödenebilir.)

Ama sorun satıcı da (devlet) değil, alıcıdadır.

Öncelikle müflis tüccarın malları nasıl ki “değerinin çok altında” fiyatla “haraç-mezat” satılırsa, devletin “malı” da aynı şekilde değerlerinin altında, “haraç-mezat” satılır.

İkinci olarak, devlet mülkiyetindeki “mallar”, satış yoluyla bir başkasının mülkiyetine geç. Bu da, bu mülklerin her türlü kullanımının yeni mülk sahibinin isteğine ve çıkarına göre olacağı demektir.

Kamu kuruluşları ve varlıklarının satılmasıyla ortaya çıkan mülki-

yet değişikliği sonrasında artık “kamu çıkarı”ndan söz etmek olanaksız olduğu gibi, “sosyal devlet” kavramı da çöp sepetine atılmak zorundadır.*

Ancak “satan (babalar gibi) satmış, alan almıştır”. Artık kamu mülkünün satışı sonrasında yeni mülk sahibinin ne yapacağı borçlu devlet açısından önemsiz bir ayrıntıdır.

Devlet, borçların faizlerini ödemeye yetecek geliri olmayan devlet, her durumda “evindeki eşyaları” teker teker satan “müflis tüccar” (ya da iflah olmaz kumarbaz) gibi tüm varlıklarını elden çıkarmayı sürdürür. Yine de her kamu mülkünün satışından elde edilen gelir bir defaya mahsusken, faiz ödemeleri sürekli olduğundan “devletin malı deniz” yavaş yavaş küçülmeye başlar.

Ama devlet, aynı zamanda siyasal bir kurumdur. Ekonomik bir güç ve varlık olarak devlet, elindeki mülkleri faiz ödemeleri için parça parça satarken, aynı zamanda siyasal kurum olarak kendi gücünü sınırlar ve ekonomik gücünü kaybettikçe siyasal gücünü de yitirmeye başlar.

Siyasal devletin bu güç kaybı sadece kamu kuruluşlarının ve kamu mülklerinin satışıyla ortaya çıkmaz. Devlet daha borçlanmanın başlangıcından itibaren siyasal gücünü “finans kaynakları”yla paylaşmaya başlar ve giderek bu “finans kaynakları”nın siyasal gücü artar.

Bugün devletin **en büyük alacaklısı** “piyasalar”dır. 2007 Hazine itibarıyla devletin toplam 194 milyar dolarlık iç borcununun 141 milyar doları “piyasalar”a olan borçtur. Bu borçlar “hazine bonoları” olarak “piyasalar”da alınıp satılır. Bu alım-satım işlemleri de tümüyle “serbest

* Elbette “vatan, millet, Sakarya...” ya da “ulusal onur” açısından kamu mülkiyetinin özel mülkiyete ya da holding mülkiyetine dönüştürülmesine karşı çıkılabilir. Ama “müflis tüccar” için “onur” ne anlama geliyorsa, iflas noktasına gelmiş devlet için de aynı anlama gelir. Ve “onur, haysiyet” vb. şeyler de alınıp-satılabilir.

“Fiyat-biçimi, bununla birlikte, yalnızca, değer büyüklüğü ile fiyat, yani bu büyüklükle onun para olarak ifadesi arasında nicel bir uyumsuzluk olasılığı ile bağdaşmakla kalmaz, aynı zamanda, nitel bir tutarsızlığı da gizleyebilir, ve bu, o dereceye ulaşır ki, para, metallerin değer-biçiminden başka bir şey olmadığı halde, fiyat, değeri ifade etmez olur. Kendileri meta olmayan vicdan, onur vb. gibi şeyler, sahipleri tarafından satışa çıkarılır hale gelirler ve böylece bir fiyatları olduğu için meta biçimini alırlar. Demek ki, bir şeyin değeri olmadığı halde, bir fiyatı olabilir. Bu durumda fiyat, matematikteki bazı nicelikler gibi sanaldır. Ayrıca, bu sanal fiyat-biçimi, bazan dolaysız ya da dolaylı bir gerçek değer-ilişisini gizleyebilir.” (Marks, *Kapital*, Cilt: I, s. 117.)

Bu nedenle şimdilik kendimizi ekonomi alanıyla sınırlandırmak durumundayız.

pazar ekonomisi” çerçevesinde gerçekleşir. Bu alım-satımlarda ortaya çıkan faiz oranları, aynı zamanda devletin yeni borçlanmaya giderken ödemek zorunda kalacağı faiz oranlarını belirler.

Artık devlet, siyasal devlet, “alırsın kağıdı-boyayı, basarsın parayı” diyebilecek durumda değildir.. O, kamu çıkarlarının temsilcisi olmaktan çıkıp “piyasalar”ın çıkarlarının temsilcisi olduğu gibi, aynı zamanda siyasal gücünü de yitirmiştir. Tıpkı “müflis tüccar”ın aile yaşamının bozulması gibi, devletin de kamuyla olan “saadeti” sona erer, kendi kurumları arasındaki ilişki değişir.

Önce hükümet ile devlet birbirinden ayrılır. Devletin yürütme organı hükümet doğrudan “piyasalar”la ittifak kurar. Ardından doğrudan rüşvet gelir. “Piyasalar” herhangi bir hükümete ve herhangi bir memuruna dilediği gibi rüşvet vererek onları satın alır. Kamu çıkarlarının temsilcisi memur “piyasalar”ın hizmetine koşulurken, hükümet de “piyasalar”ın çıkarlarını azami ölçüde gerçekleştirmek için çalışır.

Memurlara verilen rüşvet sadece “yürütme organı” bürokrasisiyle sınırlı kalmaz. Giderek yasama ve yargı organlarının “görevlileri” de “piyasalar”ın rüşvetlerine mazhar olurlar. Parayı “basan” değil, parayı “bastıran”, istediği yasaları çıkarttırabilir, mahkeme kararlarını değiştirebilir, “güvenlik güçleri”ni kendi özel “body guard”ı haline dönüştürebilir. Ve bütün bunlar “demokrasi” çerçevesinde yürütülür.*

Böylece “demokrasi” çerçevesinde ülke içinde para bolluğu ortaya çıkar. Rüşvet alan memur, piyasaların hizmetine koşulmuş hükümet ve bu hükümetin iktidar oluşundan “nemalanan” kesimler daha fazla tüketici haline gelir. “İktisat”çı açısından piyasalardaki bu para bolluğu enflasyona neden olması gerekirken, bu “saadet zinciri” içinde artık enflasyondan söz edilmez. “Enflasyon canavarı” ortadan kaybolur. Bu da vergiler vb. yoluyla “vatandaş”ın elindeki paranın azaltılmasıyla gerçekleştirilir. “Vatandaş”ın elindeki para azaldıkça kredi kartı kullanımını daha da arttırır. Her seferinde, gerek “vatandaş”lar, gerek devlet, gelecekteki gelirlerini bugünde tüketir. Önce birkaç yıllık gelirler, ardından beş-on yıl sonrakiler ve nihayetinde bir insanın bütün yaşamı boyunca çalışmasıyla ödeyemeyeceği noktaya ulaşılır.

* “Öyleyse, kapitalizm demokrasiyle nasıl uzlaşır? Sermayenin mutlak kudretini dolaylı yoldan yürüterek. Bunun iki ekonomik yolu vardır: (1) Doğrudan rüşvet; (2) hükümet ile hisse senetleri borsası arasında ittifak.” (Lenin, *Emperyalist Ekonomizm*, s. 54)

Bu noktaya ulaşıldığında, artık yeni kuşakların borçlarını ödeyebilmeleri için kullanılabilir son kaynak olan “miras” da borç olarak kalır. Birinci dereceden akrabalarının “miras”larını reddedenlerin sayısı hızla artar.

Tam bu aşamada bir kez daha “devletin malı deniz” akla gelir. Ancak bu “deniz”in satılabilmesi için de, bunu satmayı becerebilecek uygun kişiler bulunmalıdır: Tüccarlar ve tacirler.

İster feodal tacir zihniyetine sahip olsunlar, ister “marketing” tüccarları olsunlar, her durumda devlet yönetiminde tüccarlar ve tacirler egemen olurlar. Bir başka ifadeyle, “anasını allayıp pullayarak satma”da hünerli ve ünlü “Kayserili tüccar” hükümete gelir.

“Kayserili tüccar” hükümeti, hiçbir şey üretmeyerek, ucuza alıp pahalıya sattığını sanarak, tüm kuşakların üretmiş olduğu değerleri satışı sunar. Bunu yaparken de kendisinin “kalvinist” olduğunu, “büyük reformlar” yapmaya aday olduğunu düşündürür.

Her tüccar gibi ulusal bayraklardan ve ulusal sınırlardan, özcesi başında “ulusal” sözcüğü bulunan herşeyden kendisini arındırır. Bunlar onun özgür ticaretinin en büyük engelleridir, ortadan kaldırılmalıdır, kaldırılır. Paranın dini, imanı yoktur.

Artık “Kayserili tüccar hükümeti” için, hangi malın nerede ve nasıl üretildiğinin önemi yoktur. Nerede ucuza alıp, nerede pahalıya satabiliyorsa, o, oradadır. Ucuza aldığı yer “vatanı”, pahalıya sattığı yer “pazar”ıdır. (Kozmopolitizm ya da ümmetçilik).

Ama onun “vatan”ı kendi vatani olmadığı için, “vatan”ın sahiplerinin hangi malı, hangi fiyattan satacaklarına bağımlıdır. Ne kadar “uyarıcı”, ne kadar “fırsatçı” olursa olsunlar, her durumda malı üreten bağımlıdır. Öte yandan “Kayserili tüccar”ın tüm “sermaye”si bu malların üreticilerinden alınmış borçlardan oluştuğundan, bağımlılığı tam bağımlılığa dönüşür. “İktisat”çı diliyle, “dış piyasalara olan bağımlılık”, “Kayserili tüccar”ı dış piyasaların hizmetkârı haline getirir.

Ne olmuş yani!

Herkes “mutlu”dur. Kredi kartı “hamili”miz de, “Kayserili tüccar hükümeti” de, “mutlu”dur. Ülkede bir şey üretilmese de, her şey tüketilmektedir. ABD’den, AB ülkelerinden, Çin’den, Yeni Zellanda’dan ve hatta Papua-Yeni Gine’den bile herşey gelmektedir.

Ve bir gün, bir yerde (belki Çin’de), bir üretim biriminde bir “iş ka-

zası” meydana gelir. Üretim durur.

Üretmeden tüketen “ulus”, belki de o ülkeden mal getirecek olan “Kayserili tüccar hükümeti”nin başbakanının oğlunun “gemicisi”ni beklemeye koyulur. Çin’de üretim durmuştur, yeni mal üretilmemiştir. “Gemicik” Çin limanında malın yüklenmesini bekler. Her geçen gün liman vergisi, “gemicik”in tayfalarının ücretleri vb. ödendiğinden “masraf” artar ve artan “masraf” malın fiyatına yansıtılır. Böylece Çin’de meydana gelen bir “iş kazası” nedeniyle, üretmeden tüketen “ulus”un tüketim gideri yükselir.

Yine de “Kayserili tüccar” için bu “iş kazası” bir fırsattır. Üretmeden tüketen ulus (pazar) mal beklemektedir. “İktisat” diliyle, talep yüksektir, ama arz yoktur, fiyatlar bir kez daha yükselir. Kredi kartı “hamil”imiz de daha fazla borçlanmak zorundadır.

Yine “arz-talep yasası” gereğince, borçlanma ihtiyacı arttıkça faiz oranları yükselir. “İş kazası” öncesinde 3-4 mutluluk” sonrasında ödeme güçlüğüne düşen “hamil”imiz, şimdi 2-3 “mutluluk”la yetinmek zorundadır.

“Belirli tarihlerde vadeleri dolan ödemeler zinciri, yüzlerce yerinden kopar. Karışıklık, sermaye ile birlikte gelişen kredi sistemindeki çökmeyle daha da büyür ve, şiddetli, ağır bunalımlara, ani ve zoraki değer kayıplarına, yeniden-üretim sürecinde fiili durgunluklara ve kesintilere ve böylece de yeniden-üretimde gerçek bir düşmeye yolaçarlar.”*

Ve ekonomik kriz.

Her ekonomik kriz, bir önceki krizden daha şiddetli olarak ortaya çıkar. Krizin şiddetini belirleyen ise, üretmeden tüketen “ulus”un bu süreçte kaç yıllık gelirini borçlarının karşılığı olarak “rehin” verdiğine bağlıdır.

2001 Şubat krizinde ne olmuşsa, o olacaktır. Tek farkla ki, daha şiddetli ve daha “yakıcı” olarak.

* Marks, *Kapital*, Cilt: III, s: 268.

